

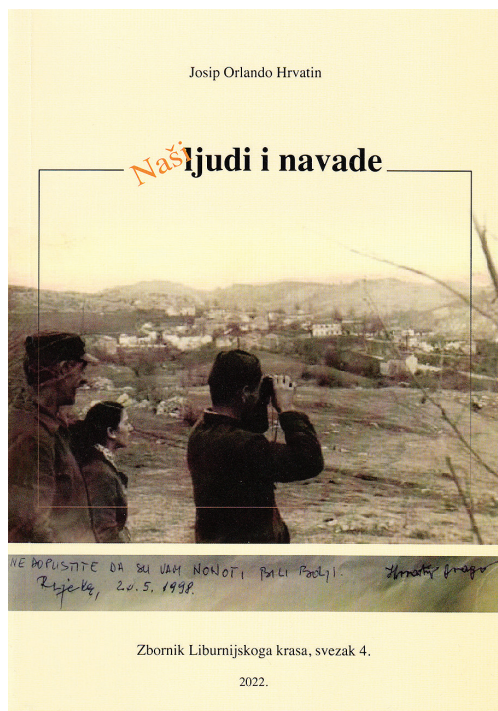
Josip Orlando Hrvatin, *Naši ljudi i navade*, Udruga za očuvanje čakavskog govora „Beseda“ Rijeka, Matulji, 2022., 322 str. ISBN: 978-953-49835-1-5.

Autor knjige *Naši ljudi i navade* Josip Orlando Hrvatin (r. 1949) rođeni je Pašćan, sin Stanka iz Staroda (Kreševićov) i majke Danice Kućankine. U Pasjaku je živio do 1960. godine. U istome je mjestu pohađao prva tri razreda osnovne škole, četvrti razred završio je u Matuljima, a ostatak osmogodišnje škole na Zametu u predgrađu Rijeke. Srednju tehničku školu završio je u Rijeci i stekao zvanje građevinski tehničar, a u toj je struci radio sve do mirovine.

U KUD-u „Danica” Pasjak aktivan je od 1994. kao organizator, glumac, recitator i pjevač u zboru. Prikupljanjem riječi svojeg rodnog kraja i ostalim zanimljivostima počeo se baviti 1995. godine, stoga njegov dugogodišnji rad ima potvrdu u području očuvanja povijesne baštine mjesta Pasjak. Kao jedan od promotora, zajedno sa skupinom autora sudjelovao je 2011. godine u izdavanju *Zbornika Liburnijskoga krasa*, a 2013. godine samostalno je pripremio knjigu *Rječnik govora mjesta Pasjak*. Godine 2021. autor je objavio knjigu *Bogatija* koja sadržava poglavlja o dr. Mauru Sfeciju, o problematici iz pisama iseljenika iz Novoga svijeta, poglavlje o lovstvu i na kraju poslovice, izreke, fraze i primjere iz svakodnevnoga govora.

Knjiga *Naši ljudi i navade* ima 320 stranica. Nakladnik je Udruga za očuvanje čakavskog govora „Beseda” Rijeka. Riječ urednice napisala je profesorica Ljerka Bratonja Martinović, recenzent je Nenad Smajila, uni. dipl. ded.; mag. arheol. Autor je knjigu pripremao punih 28 godina. Akcentuaciju je 2014. godine obavila profesorica Ljerka Krajač. Tiskalo se u Tiskari Horvat Bjelovar. Ovo je treća knjiga istog autora.

Knjiga je logičan nastavak *Zbornika Liburnijskoga krasa*, svezak 1, izdanoga 2011. godine. Tako je *Rječnik mjesnoga govora Pasjaka* izdan kao sve-

zak 2, knjiga *Bogatija* izdana je 2021. godine kao svezak 3, a ova knjiga *Naši ljudi i navade* kao svezak 4 *Zbornika Liburnijskoga krasa*.

Poglavlje „Po selu” opisuje zbivanja i objekte u seoskoj zajednici, prizemne kućice i šterne. Detaljno se opisuju Kućankina kuća iznutra i štala te veća gospodarska zgrada (kolnica) s njivom i vrtom. Nadalje, tu su nadimci, opis predmeta za miješenje kruha (mendrga) i grijanje kreveta djeci (moniga, prete). Značajan je prilog prijepis ženidbene pogodbe iz 1904. godine i darovnog ugovora iz 1911. godine koje je sačinio notar Dubrović iz Podgrada.

Ljudi su se u selu i zabavljali. Središta su bila gostionice, više njih, i dvorišta. Autor opisuje i mjesta na kojima su seljani po potrebi sastavljali plesite od tavalona za vrtne zabave.

Nadalje, značajan je opis osobnih dokumenata iz 20. stoljeća, od vremena Austro-Ugarske Monarhije, Italije i Jugoslavije.

Važni podaci uključuju opis gradnje objekata za elektrifikaciju naselja Liburnijskog krasa i za vojne objekte bivše vojarne Šapjane.

Opis poštanske službe nalazi se u dijelu Zadnja pošta Šapjane, i to od ustanovljenja poštanske službe u 19. stoljeću do, nažalost, zatvaranja u novije vrijeme.

Objavljeni su i bonovi za racioniranu prehranu u ratno vrijeme i poraću.

U dijelu „Domaće blago” opisuju se domaće životinje neophodne domaćinima za preživljavanje i human odnos prema njima.

Tradicijska jela i slastice opisani su prema načinu pripreme.

Na temelju sadržaja iz dnevnika škole Pasjak opisana je „Zima stoljeća” 1929. godine, uz prijevod upisa školskih učitelja u dnevnik.

Objavljeni su povijesni podaci o učiteljima i osnivačima KUD-a s prijepisom članaka o otvaranju škole 1903. godine i osnivanju KUD-a „Danica” 1924. godine do zatvaranja škole 2013. godine. Ni protagonisti u kulturnom životu sela nisu izostavljeni, što ilustriraju njihova pismena sjećanja.

Pri kraju poglavlja „Po selu” nalaze se zapisi o Milanu Surini, zatim Kutak za antifaišizam s dosad neobjavljenim popisom poginulih boraca i civilnih žrtava Prvog i Drugog svjetskog rata. Prvo poglavlje završava dijelom „Crkveni zbor Župe Šapjane”.

Drugo poglavlje „Okoli sela” opisuje toponime i njihovo značenje, zatim posjede *jus* (pravo uživanja seoskih pašnjaka), šumske posjede Novi parti i Dolog te porijeklo njihova značenja. Narodna radinost bila je izrada snopića drva (fašića, butorica), čijom su prodajom zarađivali za život, te tučenje bobica borovice (brinja). Za bijeljenje i zidanje upotrebljavali su vapno pa je lijepo opisana izrada vapnenica koje su uglavnom radili vapneničari iz Brguda. Od javno korisnih radova seljani su organizirali dobrovoljni rad, rabote i pošumljavanje. Poglavlje završava opisom ptičjeg svijeta, vuka i štetočina.

U poglavlju „Stare navade” autor opisuje način života seljana po mjesecima te opisuje sudionike i njihovu ulogu u seoskom životu. Navodi Vazmene običaje, Jivanju i krijesove, Vilije, župana, vrdijana, cingesara (kotlokrpu), Miholju i Svetog Nikolu pa božićne i novogodišnje običaje i čestitare. Posebno je opširan opis pogrebnih običaja. Na kraju ovoga poglavlja svoje su mjesto našla mitska bića (Mrak) i praznovjerja te zapis na munskom dijalektu Dvi munjske štrigarije.

U naslovu „Jigre ud starine” opisane su nezaboravljene starinske igre Zbijat kozu i pljočkanje.

Slijedi poglavlje „Dičje jigre, zaspanice, uganke, pjevanje, smišnice”. Opisano je dvadesetak dječih igara. Na nekoliko stranica nalaze se uganke (pitalice, odgonetke) koje su prije danoga objašnjenja završavale pitanjem (ča je to?), a sažet je i opis priča za laku noć i starih napjeva.

U poglavlju „Pravice (priče, bajke, basne), stare i nove” vidi se nepresušna mašta autora u opisu ljudi i događaja iz zavičaja, posebno u pogovoru dvaju likova (Ženso i Ćo). Tako je i s naslovom „Misli, upćutki, njurgarije” kojima se opisuju karakteri i postupci ljudi. Etnografski je važno naglasiti opis molitvica.

Poezija je dio autorovih razmišljanja pa se na petnaestak stranica nalaze akcentuirane pjesme, sve vezane uz rodni kraj. Nekoliko je nagrađenih.

Pri kraju knjige nalazi se dvjestotinjak akcentuiranih riječi koje su dopuna *Rječniku mjesnoga govora Pasjaka* izdanom 2013. godine.

Kraj knjige donosi popis kazivača – informatora, izvora, zahvala autora i naslov „Namesto životopisa autora”.

Ovu je knjigu vrijedno imati i još vrjednije čitati!

Nenad Smajila